

ПЛАТФОРМА 6

«ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»

Алимов О. М., академік НАН України, д.е.н., проф.,

Радник при дирекції Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ,

Микитенко В. В., д.е.н., проф.,

головний науковий співробітник відділу комплексної оцінки та управління природними ресурсами

Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ,

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ

Досягнення достатнього рівня ефективності та результативності управління в державі природними ресурсами на її шляху до прогресивного поля провідних країн світу обумовлює потребу у формуванні відповідного типу системи механізмів (деталізовано та обґрунтовано у [1]). З цією метою пропонується формалізацію структури останньої здійснити на засадах реалізації використання вихідних положень теорії синергетики й принципів системного, комплексного, об'єктно-цільового та ресурсно-функціонального підходів із урахуванням емерджентності задля залучення до системоутворюючих регуляторів реальних резервів адаптації її складових до змін у зовнішньому середовищі. Поряд із цим, вказане вимагає постійної трансформації активних елементів системи у відповідності до існуючих загроз і можливих ризиків сталому розвитку держави та її регіонів.

У цій відповідності зазначимо про таке: стрижнем парадигми побудови системи механізмів управління природними ресурсами (СМУ_{ПР}) є синергетична

теорія, яка ставить на один рівень важливості стійкі (самовідтворювальні) та хаотичні стани нової системи управління. Хаос, при цьому, розглядається авторами даного дослідження як творча сила, здатна забезпечити утворювальне руйнування, а за необхідних умов, і появи - послабити, нейтралізувати нерациональні форми і цільові складові іневолюційної структури.

Слід вказати, що необхідність дослідження ризиків функціонуванню системи механізмів управління природними ресурсами обумовлено існуванням швидких змін, що відбуваються на даний час в межах національного господарства. Зазначене потребує визначення комплексу пріоритетних факторів та індикаторів моніторингу результативності управління, а на його основі й сформування обмеженого переліку підмеханізмів СМУ_{ПР} із метою переведення національного господарства з неефективного стану у інший – більш ефективний та результативний. Це, у свій час, і забезпечить гнучкість та адаптацію соціально-економічної системи держави до змін зовнішнього середовища. Відтак, для визначення комплексу конститутивно-ключових факторів, що впливають та стимулюють до підвищення рівня результативності управління природними ресурсами, необхідно віднести наступні групи (їх визначено й ідентифіковано у попередніх роботах [2; 3]): а) структурні, які відбивають вплив галузевої структури національного господарства на обсяги ресурсоспоживання; б) технологічні – відображають рівень освоєння національних природних ресурсів відносно інших видів резервів, ресурсів чи потенціалів (однак, у співставних категоріях); в) політико-економічні – відтворюють внутрішні та зовнішні відносини суспільно-політичних сил із проблемної точки зору; г) управлінські – окреслюють ефективність управлінської системи щодо забезпечення достатнього рівня результативності управління природними ресурсами в Україні.

Автори даного дослідження переконані, що формування структури СМУ_{ПР} на засадах зазначеної парадигми економічної теорії з урахуванням основних перешкод на шляху забезпечення результативності реалізації її дії, і дозволяє виокремити п'ять цільових функціоналів, дослідження проблемних

площин та напрямів розвитку яких забезпечить процес закономірної реструктуризації системи механізмів управління природними ресурсами України і набуття архітектурою СМУ_{ПР} нового якісного стану. А, знання сутності соціально-економічних, еколого-економічних і енергоекономічних закономірностей та врахування базових принципів системного й системно-комплексного підходів до формування СМУ_{ПР} дає змогу свідомо організовувати діяльність у сфері управління природними ресурсами держави. Признаємо, що принципи – це початок науки, теорії організацій складних систем, якою і є СМУ_{ПР}. Принципи повинні дати відповідь на питання: якими мають бути цілі функціонування, які способи та засоби можна використати для їх досягнення. Поряд із цим, виникає об'єктивна необхідність накласти певні обмеження на процес управління природокористуванням, що забезпечить певний порядок причинного і стійкого зв'язку між явищами чи властивостями досліджуваних об'єктів. Це обґрунтовані знання про закони: економічні, кібернетики, соціології тощо – які взаємопов'язані відносинами та повторюються і, за яких зміна одних явищ зумовлює зміну інших в межах новоствореної системи механізмів.

Загалом, автори даного дослідження не ставлять за мету в даній роботі виявити та сформулювати новий комплекс законів управління багатокомпонентною системою, якою є СМУ_{ПР}. Однак, слід признати, що стосовно сутності вже відомих, їх складу і механізмів дії на складні системи існують різні точки зору. Одна група вчених вважає [4; 5], що в суспільстві діють лише економічні закони, які слід використовувати при визначенні об'єктів локалізації зусиль, а, інша [6; 7] наполягає на існуванні ще й специфічних законів управління, які необхідно враховувати, одночасно з економічними, при розбудові сучасної системи управління природними ресурсами. При цьому, окремі дослідники [8] визнають існування не законів, а закономірностей, які й формують характер взаємодії будь-якого суб'єкта і об'єкта управління, зв'язки між ними та здатність певної системи забезпечити досягнення визначених стратегічних цілей. Тому, не другорядним завданням

даного дослідження є визначення не лише складу і змісту, а й напрямів дії закономірностей для того, щоб уникнути деструктивних явищ та упереджувати загрози підвищенню результативності управління природними ресурсами в Україні. За результатами розроблення методологічних засад [9], опрацьованих авторами даної статті та досвіду їх матеріалізації, можна окреслити комплекс закономірностей формування та подальшої органічного функціонування сучасної системи механізмів управління природними ресурсами в Україні, сутність яких подана у табл. 1.

Визначення й опис на даному етапі дослідження закономірностей еволюції СМУ_{ПР} дозволяє сформувати окремі правила принципового характеру, дотримання яких забезпечить підвищення рівня результативності управління природокористуванням.

Таблиця 1

Закономірності формування та органічного функціонування системи механізмів управління природними ресурсами в Україні *

Базові теорії	Сутність та зміст закономірностей формування й функціонування системи механізмів управління природними ресурсами
Теорія систем	відповідність сутності, змісту, ієрархії та організації сучасної СМУ _{ПР} стану розвитку національного господарства. Вона відображає об'єктивний характер формування СМУ _{ПР} у відповідності до умов функціонування економіки та ґрунтується на загальноновизначених та розроблених у дослідженні принципах теорії сталого розвитку;
Положення та принципи економічної теорії	врахування диверсифікації процесів освоєння стратегічного потенціалу (у тому числі в природо-ресурсного потенціалу) й управління його розвитком, що виявляється в освоєнні нових сфер, розширенні номенклатури за рахунок використання новітніх технологій (у т.ч. і управління), у перетворенні виробничо-економічних систем на багатогалузеві комплекси, кластери, у зміні форм внутрішньо- та міжгалузевих зв'язків;
Теорія стратегічного управління	при визначенні цільових, забезпечуючих та функціональних складових СМУ _{ПР} в основу слід покласти співвідносність керуючої і керованої підсистем із урахуванням імовірного нарощення вагомості впливу деструктивних впливів на процеси будь-якої природи. Зазначене і обумовить досягнення раціональності пропорцій між усіма елементами при їхньому форматуванні/пере форматуванні під час реалізації дії СМУ _{ПР} . Оскільки, керуюча і керована підсистеми безперервно взаємодіють, відтак, складність самих процесів і визначають структуру та напрями розвитку СМУ _{ПР} , що виявляється в удосконаленні форм і методів стратегічного управління природокористуванням.

Джерело * запропоновано та обґрунтовано авторами даного дослідження у [9]

Вони будуть сформульовані на певному рівні узагальнення, абстраговані від реальних особливостей специфіки провадження виробничо-господарської діяльності, набуватимуть значення базових принципів в межах розробленої концепції формування системи механізмів у вигляді структури-атрактора, визначатимуть порядок функціонування СМУ_{ПР}, але ще не матимуть зв'язку із безпосереднім розв'язанням наукової проблематики, а також із рішенням прикладних комплексних завдань. Визначені авторами закономірності слугують лише теоретичною основою розв'язання національно-господарської проблеми, проте, вже на наступних етапах.

У цій відповідності засвідчимо, що формування СМУ_{ПР} є неоднорідним процесом як із точки зору теоретико-методологічного обґрунтування, так і конкретно-прикладного значення. Оскільки, проектування СМУ_{ПР} та практика запровадження у дію формалізованої архітектури можуть сповідувати різні концепції побудови різноманітних функцій, моделей, схем та алгоритмів тощо.

Якщо під концепцією розуміти систему поглядів, спрямовану на підвищення результативності управління природокористуванням через функціонали управління, оптимізацію та раціоналізацію видобутку природо-ресурсного потенціалу, їх транспортування та використання, диверсифікацію постачання тощо – то, у цій відповідності, наголосимо на існуванні об'єктивної закономірності розроблення у зв'язку із різноманітністю природних процесів забезпечення результативності сучасної СМУ_{ПР}. Таким чином, можна признати за доцільне й нагальне виконання наступного завдання. Це – здійснити розроблення й обґрунтування структурно-функціональної та системно-технологічної складових концепцій (у складі цілісної доктринальної концепції – тобто, інтегральної). У цьому випадку, різні теоретичні основи вказаних складових охоплюють необмежену сукупність теоретичних підходів, що відтворюють багатоаспектні явища у площині формування та проектування, управління та регулювання, функціонування та еволюцію багатокomпонентної системи – тобто, структури-атрактора СМУ_{ПР}. Таким чином, підтвердимо, що останні можуть відбуватися у вигляді: 1) композиції процесів проектування СМУ_{ПР} та її підсистем; 2) коректування завдань, цілей і функцій СМУ_{ПР}; 3)

формування інформаційно-методичної бази за певною системою показників-індикаторів результативності й ефективності управління природокористуванням; 4) оцінювання вимірів результативності та ефективності; 5) розроблення комплексу заходів щодо підвищення результативності; 6) реформування, модернізації, модифікації виробничо-господарських, економічних, управлінських структур; 7) вибору засобів регулюючого впливу та нововведень; 8) моделювання розвитку виробничо-економічних систем, що опікуються природокористуванням, трансферу технологій; 9) прогнозування макропоказників та вимірів результативності й ефективності природокористування і, відповідних, проектів, дії методик у сфері управління природними ресурсами, рекомендацій, положень і пропозицій; 10) розроблення відповідного типу стратегії по досягненню бажаних результатів при скороченні обсягів і втрат при провадженні проектів природокористування.

Певним чином підсумовуючи усе вище зазначене, підтвердимо, що до складного і різноманітного кола процесів пов'язаних із формуванням сучасної системи механізмів управління природними ресурсами входять усі без винятку елементи, з яких складається будь-яка система управління. Але, організація управління елементами та підсистемами вказаного комплексу, у зв'язку із ускладненням та урізноманітненням сучасних технологічних процесів, економічних, суспільно-політичних та інформаційних зв'язків, стає дедалі важчим завданням і потребуватиме, надалі, реалізації усіх функцій стратегічного управління, а саме: прогнозування, планування, регулювання, організації, контролювання, обліку, аналізу, мотивування, стимулювання тощо.

Список використаних джерел:

1. Національна парадигма сталого розвитку України: Препринт. [Текст] / [О. М. Алимов, І. К. Бистряков, М. А. Хвесик, В. Є. Хлобистов та ін.] / За заг. ред. д.т.н., проф. заслуженого діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2012. – 72 с.

2. Сучасні напрями економічного забезпечення раціонального природокористування в Україні: Монографія [Текст] / за науков. редак. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С. О. Лизуна; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – Київ: ДУ «ІЕПСР НАН України», 2013. – 64 с.

3. Потенціал сталого розвитку України на шляху реалізації інтеграційного вибору держави: Монографія [Текст] / О. М. Алимов, Л. С. Ладонько, І. М. Лицур, В. В. Микитенко та ін. – Київ: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2014. – 520 с.

4. Підкамінний І. М. Системні фактори впливу на інноваційний розвиток [Електронний ресурс] / І. М. Підкамінний, В. С. Ціпуринда // Ефективна економіка: науково-практичний журнал – 2011. – №3 – Режим доступу: URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=480> .

5. Перерва П. Г. Трансфер технологій: Монографія [Текст] / [П. Г. Перерва, Д. Коциски, Д. Сакай, М. Верешне-Шомоши]. – Харків: Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – 668 с.

6. Энергосбережение – энергоэффективность – экология: практический опыт по внедрению энергоэффективных технологий: Монография [Текст] / А. Н. Алымов, В. И. Барканов, А. А. Долинский, В. В. Микитенко, Н. А. Пашкевич и др. – Киев: Ассоциация теплоэнергетических компаний Украины, 2014. – 358 с.

7. Потенціал сталого розвитку: цілі, проблеми та перспективи: Монографія [Текст]/ [О. М. Алимов, О. О. Демешок, І. В. Драган, О. В. Гребенюк, І. М. Лицур, В. В. Микитенко та ін. - Київ, Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2014. – 72 с.

8. Коломієць І. Ф. Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств в системі факторів інтернаціоналізації [Текст] / І. Ф. Коломієць / Конкуренція. – 2007. – № 3. – С. 16 – 26.

9. Розбудова в Україні каскадних форм організації виробничо-господарської та міжгалузевої і міжрегіональної взаємодії / В. В. Микитенко,

О. М. Алимов / Економічні та виробничо-економічні системи в координатах сталого розвитку: Монографія [Текст]; за ред. А. О. Касич, М. М. Хоменко. – Кременчук, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського МОН України, Кременчуцька міська друкарня, 2015. – 228 с.

Безус П.І. к.е.н., доцент,

Терефенко В.І. магістрант,

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Забезпечення конкурентоспроможності – це філософія управління всією системою в умовах ринкових відносин, що повинна бути орієнтованою на вирішення наступних задач: дослідження потреб споживачів та їх розвиток; оцінку поведінки та можливостей конкурентів; дослідження розвитку ринку; дослідження середовища; виготовлення товару, що перевершував би товар конкурента.

Забезпечення високої конкурентоспроможності охоплює наступні напрями:

1) заходи на підвищення технічного рівня і якості продукції, що передбачають:

– перебудову системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, підвищення культури виробництва, поліпшення умов праці;

– зміцнення бази та покращення організації НДДКР;

– прискорену реалізацію структурних зрушень та інвестиційної політики відповідно до пріоритетів НТП і соціального розвитку;

– підвищення на цій основі ефективності капіталовкладень;